

Korupcijas °C

*Rakstu sērija par korupciju
un pretkorupcijas politiku*

Augošas vērtības meklējumos valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās

Valts Kalniņš

Nr. 13, 2011. gads

KORUPCIJAS °C

Augošas vērtības meklējumos valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās

Valts Kalniņš

Rakstu sērijas izlaidums Nr. 13, 2011. gads

Kopsavilkums

Raksts sniedz ieskatu PROVIDUS veiktajā pētījumā par Latvijas valsts un Rīgas pašvaldības rīcībpolitiku attiecībā uz tām piederošajām kapitālsabiedrībām un to pārvaldību. Valsts un pašvaldība nav skaidri noformulējušas, ko tās vēlas sasniegt ar savu līdzdalību kapitālsabiedrībās, un sistemātiski nevērtē, vai iedzīvotāju īpašuma daļa, kas ieguldīta to kapitālā, sniedz maksimālo ekonomisko vai sociālpolitisko atdevi. Kapitālsabiedrību pārvaldības sistēmā pārāk maz uzmanības veltīts profesionalitātei. Šajā jomā ir nepieciešama jauna un stratēģiski gudra rīcībpolitika. Gan finansiālajā, gan sociālpolitiskajā izteiksmē šajās kapitālsabiedrībās vēl ir neizmantots potenciāls.

Par autoru

Valts Kalniņš ir Sabiedriskās politikas centra PROVIDUS pētnieks kopš 2003. gada un Latvijas Universitātes docents. Viņam ir politoloģijas doktora grāds. Kopš 1999. gada V. Kalniņš ir veicis virkni ar korupcijas novēršanu un labas pārvaldības jautājumiem saistītu pētījumu. 2011. gadā viņš ar PROVIDUS kolēģi Gati Litvinu publiskoja kopīgi veiktu pētījumu "Augošas vērtības meklējumos. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: rīcībpolitikas un prakses izvērtējums".

UDK 34:351.72(474.3)
Ka 281

Pētījums sagatavots ar Atvērtās sabiedrības institūta (*Open Society Institute*) finansiālu atbalstu.

Sērijas redaktors: Valts Kalniņš

Par faktu precizitāti atbild raksta autors.

Šis izdevums, citi aktuāli raksti un statistikas pārskati ir pieejami *Korupcijas °C* tīmekļa vietnē:
<http://korupcijas-c.wikidot.com/>

Izdevums atrodams arī:

www.providus.lv

www.politika.lv

Seko *Korupcijas °C* portālā *Twitter*: KorupcijasC

© Valts Kalniņš, teksts, 2011

© Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2011

© Mākslinieciskais iekārtojums "Nordik", 2011

ISSN 1691-5305

Saturs

Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: rīcīpolitikas un prakses izvērtējums	7
1. Par pētījumu	9
2. Rīcīpolitika attiecībā uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām	10
3. Mērķi un darbības rādītāji	13
3.1. Ekonomiskie mērķi	15
3.2. Rīcības mērķi	16
4. Īpašnieka funkcijas organizācija	18
5. Ieņēmumi no kapitālsabiedrībām	19
6. Atklātība (līdzautore Linda Austere)	21
7. Amatpersonu iecelšana, politizācija un atalgojums	23
7.1. Iecelšana un politizācija	24
7.2. Amatpersonu atalgojums.....	31
Literatūra un avoti	31

Tabulas un gadījumi

1. tabula. Kapitālsabiedrību izlase	9
2. tabula. Politizēto personu īpatsvars valsts kapitālsabiedrību padomēs un valdēs	26
3. tabula. Politizēto personu īpatsvars Rīgas pašvaldības izšķirošajā kontrolē esošo kapitālsabiedrību padomēs un valdēs.....	29
1. gadījums. CSDD kā piemērs valsts pārvaldes darbībai kapitālsabiedrības formā	12
2. gadījums. Sasniedzamo rezultātu nenoteiktība un “E-talona” apšaubāmā atdeve.....	14
3. gadījums. Kapitālsabiedrību “Tiesu namu aģentūra” un “Rīgas GeoMetrics” rīcības mērķi	17

Saīsinājumi

AS	– akciju sabiedrība
CP	– AS “Ceļu pārvalde”
CSDD	– VAS “Ceļu satiksmes drošības direkcija”
DS	– VSIA “Kultūras un sporta centrs “Daugavas stadions””
GEKO	– SIA “Getliņi EKO”
IAL	– Informācijas atklātības likums

JC	– Jaunais centrs
JKP	– Jaunā kristīgā partija
JL	– “Jaunais laiks”
KDL	– likums “Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”
LAF	– VAS “Lauku attīstības fonds”
LC	– “Latvijas ceļš”
LDz	– VAS “Latvijas dzelzceļš”
LL	– VAS “Latvijas Loto”
LNMC	– SIA “Latvijas Nacionālais meteoroloģijas centrs”
LNO	– VSIA “Latvijas Nacionālā opera”
LPP	– Latvijas Pirmā partija
LSDSP	– Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija
LSP	– Latvijas Sociālistiskā partija
LVC	– VAS “Latvijas Valsts ceļi”
LVĢMC	– VSIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
LZP	– Latvijas Zaļā partija
LZS	– Latvijas Zemnieku savienība
MK	– Latvijas Republikas Ministru kabinets
OECD	– Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PCTVL	– “Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā”
PLL	– “Par labu Latviju”
PSKUS	– VSIA “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca”
RCT	– AS “Rīgas centrāltirgus”
RĢ	– SIA “Rīgas ĢeoMetrs”
RPB	– SIA “Rīgas pilsētbūvnieks”
RS	– AS “Rīgas siltums”
RSat	– SIA “Rīgas satiksme”
SC	– “Saskaņas centrs”
SDP Saskaņa	– Sociāldemokrātiskā partija “Saskaņa”
SIA	– sabiedrība ar ierobežotu atbildību
TB/LNNK	– Tēvzemei un brīvībai/LNNK
TNA	– VAS “Tiesu namu aģentūra”
TP	– Tautas partija
TSP	– Tautas saskaņas partija
VAS	– valsts akciju sabiedrība
VNĪ	– VAS “Valsts nekustamie īpašumi”
VPIL	– Valsts pārvaldes iekārtas likums
VSIA	– valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību
ZMNĪ	– VSIA “Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi”
ZZS	– Zaļo un zemnieku savienība

Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: rīcīpolitikas un prakses izvērtējums

Valstij un pašvaldībām pilnībā vai daļēji piederošām kapitālsabiedrībām ir nozīmīga loma Latvijas tautsaimniecībā un valsts un pašvaldību funkciju izpildes nodrošināšanā. Tomēr valsts un Rīgas pašvaldība nav skaidri noformulējušas, ko tās vēlas sasniegt ar savu līdzdalību kapitālsabiedrībās, un sistemātiski nevērtē, vai iedzīvotāju īpašuma daļa, kas ieguldīta to kapitālā, sniedz maksimālo ekonomisko vai sociālpolitisko atdevi.

PROVIDUS autoru Valta Kalniņa un Gata Litvina pētījumā “Augošas vērtības meklējumos. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: rīcīpolitikas un prakses izvērtējums” ir aplūkota Latvijas valsts un Rīgas pašvaldības rīcīpolitika attiecībā uz tām piederošajām kapitālsabiedrībām un to pārvaldību, kā arī sniegts ieskats, kā aplūkojamie jautājumi ir risināti vairākās citās Eiropas valstīs.¹

Pētnieki uzskata, ka gan valsts, gan pašvaldību līmenī ir jānosaka skaidra kapitāla daļu īpašnieka rīcīpolitika. Turklāt jāpārskata, vai visos gadījumos kapitālsabiedrība ir atbilstošākā juridiskā forma, ņemot vērā tās funkcijas, un vai visos gadījumos kapitālsabiedrība vispār jā saglabā valsts vai pašvaldības īpašumā. Attiecībā uz kapitālsabiedrībām, kas tomēr saglabājas valsts vai pašvaldību īpašumā, ir praksē jānodrošina skaidra un atklāta procedūra sasniedzamo mērķu (t. sk. ekonomisko) nospraušanai. Ciktāl tas neskar komercnoslēpumus, par izvirzīto mērķu sasniegšanu ir regulāri publiski jāsniedz pārskats.

Pašlaik valsts uzticējusi savu kapitālsabiedrību īpašnieka funkciju ministriju valsts sekretāriem, kam tās veikšana ir blakuspienākums; viņiem dažkārt trūkst laika, atbalstošā personāla un kompetences uzņēmējdarbībā. Tāpēc valstij jāapsver daļēja īpašnieka funkcijas centralizācija, lai nodrošinātu kapacitātes un saimniecisko mērķu ziņā pilnvērtīgu īpašnieka rīcīpolitiku. Lielākajām kapitālsabiedrībām ir jāatjauno padomes, bet tajās cilvēki jāizraugās tikai atklātā konkursā, kurā izvirzīti jēgpilni profesionālās kompetences kritēriji.

Lai veicinātu sabiedrības uzticību publisko personu veiktajai komercdarbībai, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām ir jāizvirza paaugstinātas atklātības prasības salīdzinājumā ar citām kapitālsabiedrībām. Lai mazinātu politiskas iejaukšanās risku, ar kapitālsabiedrību valžu locekļiem

¹ Pētījuma pilns teksts atrodams PROVIDUS tīmekļa vietnē: <http://tiny.cc/1e2tu>

jāslēdz līgumi, kas paredz konkrētu rezultatīvo rādītāju sasniegšanu un ietver amata saglabāšanas garantijas uz noteiktu termiņu, ja minētie rezultāti ir sasniegti. Stingrākai uzraudzībai jāiet rokrokā ar pozitīvu motivēšanu, un šim nolūkam jāizstrādā kapitālsabiedrību darbinieku atalgojuma (kompensācijas) politika saskaņā ar skaidriem, taču saprātīgās robežās elastīgiem kritērijiem, ņemot vērā konkrētu kapitālsabiedrību un attiecīgo nozaru darba tirgus īpatnības.

Šajā rakstā ir apkopoti pētījuma daļas, kas attiecas uz Latvijas situāciju, svarīgākie rezultāti. Katru tēmu ievada rekomendācijas, kam seko īss pastāvošās situācijas raksturojums. Visas norādītās tīmekļa saites darbojās uz 11.04.2011.

1. Par pētījumu

Pētnieki aplūkoja Latvijas valsts rīcībpolitiku attiecībā uz publisko personu komercdarbību un valstij un pašvaldībām piederošo kapitāla daļu pārvaldību.

Valstij un pašvaldībām pilnībā vai daļēji piederošām kapitālsabiedrībām ir nozīmīga loma Latvijas tautsaimniecībā un valsts un pašvaldību funkciju izpildes nodrošināšanā. 2009. gadā Latvijā bija 142 kapitālsabiedrības, kurās kapitāla daļas piederēja valstij. No tām 77 atradās tiešā simtprocentīgā valsts kontrolē.² Rīgas pašvaldībai uz 2011. gada sākumu piederēja 24 kapitālsabiedrības un bija ieguldījumi vēl piecu kapitālsabiedrību pamatkapitālā.³

Pētījuma ietvaros veiktā analīze aptvēra izlasi, kurā ietilpa 13 valsts kapitālsabiedrības, četras Rīgas pašvaldības kapitālsabiedrības, divas kapitālsabiedrības, kurās Rīgas pašvaldība ir vairākuma dalībnieks, viena publiski privāta kapitālsabiedrība, kurā valstij un Rīgas pašvaldībai ir vienāds akciju īpatvars (sk. 1. tabulu).

1. tabula
Kapitālsabiedrību izlase

Kapitālsabiedrība	Īpašnieks un daļas	Lielums	Primārās funkcijas
Ceļu satiksmes drošības direkcija	Valsts 100%	Vidēja	Pārvaldes
Latvijas dzelzceļš	Valsts 100%	Īpaši liela	Komercpakalpojumi
Latvijas Valsts ceļi	Valsts 100%	Vidēja	Pārvaldes
Latvijas Nacionālā opera	Valsts 100%	Vidēja	Sociālā
Valsts nekustamie īpašumi	Valsts 100%	Liela	Apsaimniekošana
Latvijas Loto	Valsts 100%	Vidēja	Komercpakalpojumi
Lauku attīstības fonds	Valsts 100%	Maza	Sociālā
Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi	Valsts 100%	Vidēja	Apsaimniekošana/ pārvalde
Tiesu namu aģentūra	Valsts 100%	Vidēja	Apsaimniekošana
Paula Stradiņa kliniskā universitātes slimnīca	Valsts 100%	Īpaši liela	Sociālā

² Sk. pielikumu izdevumā Gada pārskats *Latvijas valstij piederošie aktīvi 2009* (sagatavots sadarbībā ar Baltijas korporatīvās pārvaldības institūtu un Latvijas Republikas Ministru prezidenta biroju). 78–80. lpp. <http://tiny.cc/5i1i5>

³ Rīgas domes Īpašuma departamenta Komercdarbības nodrošinājuma pārvaldes sniegtā informācija (nav publicēta).

1. tabulas turpinājums

Kapitālsabiedrība	Īpašnieks un daļas	Lielums	Primārās funkcijas
Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs	Valsts 100%	Vidēja	Pārvaldes
Latvijas Nacionālais meteoroloģijas centrs	Valsts 100%	Maza	Komercpakalpojumi
Kultūras un sporta centrs "Daugavas stadions"	Valsts 100%	Maza	Sociālā
Rīgas centrāltirgus	Rīgas pašvaldība 100%	Vidēja	Apsaimniekošana/komercpakalpojumi
Rīgas satiksme	Rīgas pašvaldība 100%	Īpaši liela	Sociālā
Rīgas GeoMetrics	Rīgas pašvaldība 100%	Maza	Pārvaldes
Rīgas pilsētbūvnieks	Rīgas pašvaldība 100%	Vidēja	Sociālā
Ceļu pārvalde	Rīgas pašvaldība 88,7%	–	Apsaimniekošana
Getliņi EKO	Rīgas pašvaldība 97,92%	–	Komercpakalpojumi
Rīgas siltums	Valsts 49% Rīgas pašvaldība 49%	–	Sociālā

2. Rīcīpolitika attiecībā uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām

- Gan valsts, gan pašvaldību līmenī ir jānosaka skaidra kapitāla daļu īpašnieka rīcīpolitika. Turklāt īpašnieka rīcīpolitika būtu skaidri jānošķir no citām valsts un pašvaldības rīcīpolitikām, kaut arī no pēdējām var izrietēt kapitālsabiedrībām noteikti konkrēti pienākumi (plašākas rekomendācijas attiecībā par īpašnieka rīcīpolitiku ir atrodamas Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūta vadlīnijās⁴).*
- Ir jāpārskata, vai visos gadījumos kapitālsabiedrība ir atbilstošākā juridiskā forma, ņemot vērā tās funkcijas, un vai visos gadījumos kapitālsabiedrība vispār jāsauglabā valsts vai pašvaldības īpašumā. Ja kapitālsabiedrība pēc būtības veic publiskas funkcijas, maksas pakalpojumu sniegšanai vai iespējām elastīgāk rīkoties ar budžetu per se nevajadzētu būt pietiekamam pamatojumam, kāpēc izvēlēta juridiskā forma ir kapitālsabiedrība.*
- Attiecībā uz katru kapitālsabiedrību pamatojumam, kāpēc tā saglabājama valsts īpašumā/kontrolē un kāpēc tieši kapitālsabiedrības formā,*

⁴ Baltic Guidance on the Governance of Government-owned enterprises. Baltic Institute of Corporate Governance. 2010, 10. lpp. <http://tiny.cc/rzf76>

vajadzētu būt noformulētam valdības akceptētā un publiski pieejamā dokumentā, t. sk. šajā dokumentā būtu jāietver skaidrs juridiskais un ekonomiskais pamatojums. Ik pa laikam jāpārliedz, vai šis pamatojums saglabājis aktualitāti.

Raugoties uz valstij piederošo kapitāla daļu portfeli kopumā, ir acīmredzams, ka tas veidojies ilgstošā laikā bez noteikta plāna, dažādu faktoru ietekmes un *ad hoc* lēmumu rezultātā. Arī Rīgas pašvaldības kapitāla daļu portfeļa saturs nav racionālas rīcībpolitikas plānošanas rezultāts, bet drīzāk dažādu faktoru ietekmē veidojušās vēsturiskās situācijas iznākums.

Latvijas valsts un pašvaldības drīkst veikt komercdarbību tikai tad, ja pastāv konkrēti nosacījumi. Pamatnosacījumi, kad publiska persona drīkst veikt komercdarbību, ir noteikti 2002. gadā pieņemtā Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88. pantā. Šie nosacījumi ierobežo valsts vai pašvaldības rīcības brīvību komercdarbības veikšanā. Proti, publiska persona komercdarbību var veikt:

- 1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;
- 2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību;
- 3) stratēģiski svarīgā nozarē;
- 4) jaunā nozarē;
- 5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;
- 6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

Nosacījumi ir visai plaši interpretējami (piem., attiecībā uz to, kas ir stratēģiski svarīga nozare vai cik lieli nepieciešamie kapitālieguldījumi ir lieli šā panta izpratnē). Tomēr kopumā tie atspoguļo ideoloģisko atziņu, ka “valsts komerciālā darbība principā **nav vēlama**, jo valsts darbības mērķis nav gūt peļņu no komercdarbības, bez tam valsts iesaistīšanās komercdarbībā rada tirgus izkropļojuma risku”⁵. Līdz ar to peļņas gūšanas interese pati par sevi nav legītīms attaisnojums, lai publiskās personas nodarbotos ar komercdarbību. Vienlaikus kapitālsabiedrība nav arī pieļaujama juridiskā forma tīru valsts (pārvaldes) funkciju veikšanai.

⁵ Levits, E. Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. 54. lpp.
<http://tiny.cc/vro6c>

1. gadījums

CSDD kā piemērs valsts pārvaldes darbībai kapitālsabiedrības formā

“Ceļu satiksmes drošības direkcija” ir viena no valsts akciju sabiedrībām, kuru sniegto pakalpojumu raksturs rada šaubas par kapitālsabiedrības juridiskās formas piemērotību. Tādi CSDD sniegtie pakalpojumi kā transportlīdzekļu uzskaitē un vadītāju kvalifikācijas pārbaude ir valsts regulējošās un kontrolējošās darbības izpausmes. Tie bauda pieprasījumu tikai tāpēc, ka valsts to izmantošanu ir noteikusi kā obligātu.

Intervijā pētījumam CSDD pārstāvji puda viedokli, ka kapitālsabiedrības forma ļāvusi CSDD būt konkurētspējīgākai darba tirgū un piesaistīt tirgū pieprasītus speciālistus. Sadarbība ar privātajiem partneriem kopuzņēmumu formā ļāvusi piesaistīt investīcijas tehniskās apskates infrastruktūrai. Tomēr šie apsvērumi nerada pārliecinošu pamatojumu, kāpēc valsts regulējošo un kontroles funkciju ietvaros veicami uzdevumi ir jāveic komercdarbības formā.

Arguments par konkurētspēju darbinieku piesaistē būtu attiecināms uz visu valsts pārvaldi, taču diez vai tāpēc būtu attaisnojama valsts pārvaldes iestāžu masveida pārveide par kapitālsabiedrībām. Arī CSDD salīdzinoši lielā peļņa (par 2009. gadu akciju sabiedrība samaksāja Ls 1 972 251 dividendēs) izraisa jautājumus, vai ir pareizi, ka papildus jau tā noteiktajām nodevām valsts pelna ar tādu pakalpojumu sniegšanu, kurus pati noteikusi kā obligātus. Kāpēc tādā gaidījumā neveikt analogu soli un neļaut Valsts ieņēmumu dienestam papildus nodokļiem iekasēt maksu par nodokļu maksātāju apkalpošanu?

Latvijas valstij un Rīgas pašvaldībai nav izstrādātas visaptverošas rīcībpolitikas attiecībā uz savām kapitālsabiedrībām, un daudzām – it īpaši Rīgas – kapitālsabiedrībām vēsturiskas sagādīšanās dēļ ir nācies uzņemties valsts pārvaldes uzdevumu vai pašvaldības funkciju veikšanu (turklāt dažas ir speciāli izveidotas tieši šādu funkciju veikšanai).

Kapitālsabiedrības juridiskā forma tiek izmantota bez pietiekami sistemātiska pamatojuma, šo sabiedrību veikto pārvaldes funkciju izmaksas mēdz būt neausrīskātāmas, un kopumā ir grūti pārliecināties, ka īpašnieks no tām gūst maksimāli iespējamo labumu ekonomiskās vērtības vai sasniegto rīcībpolitikas rezultātu ziņā. Pētījums rāda, ka uz 2011. gada sākumu Rīgas pašvaldība atradās soli tālāk nekā valsts, jo – atšķirībā no valsts – attiecībā uz katru pašvaldības kapitālsabiedrību bija publiski pieejams pašvaldības līdzdalības kapitālsabiedrībā nepieciešamības pamatojums.

3. Mērķi un darbības rādītāji

- *Valstij un pašvaldībām praksē jānodrošina skaidra un atklāta procedūra sasniedzamo mērķu nosprašanai valsts un pašvaldību kontrolētajām kapitālsabiedrībām. Ciktāl tas neskar komercnoslēpumus, par izvirzīto mērķu sasniegšanu ir regulāri publiski jāsniedz pārskats. Valsts kapitālsabiedrībām tas jā dara likumā paredzēto informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam formā, kuru sakarā svarīgākais tuvākās nākotnes uzdevums ir nodrošināt jēgpilnu, nevis tikai formālu ziņu iekļaušanu.*
- *Būtiskākie kapitālsabiedrību darbības izvērtēšanas kritēriji un to izpildes obligātais apmērs būtu jānosaka visām valsts vai pašvaldību kontrolē esošajām kapitālsabiedrībām – līdzīgi, kā tas patlaban ir labākajos pārvaldes uzdevumu deleģēšanas līgumos.*
- *Gan valsts, gan pašvaldību kapitālsabiedrībām ir jānosaka skaidri ekonomiskie mērķi. Papildus likumā prasītajiem rādītājiem (attiecībā uz valsts kapitālsabiedrībām) vajadzētu ietvert izvēles rādītājus (piem., plānoto atdevi no aktīviem vai aktīvu vērtību) atkarībā no kapitālsabiedrības un tās darbības rakstura. Ekonomiskie mērķi skaidri jānošķir no sociālajiem un citiem rīcībpolitikas mērķiem.*
- *Ja kapitālsabiedrība veic gan valsts funkcijas, gan komercdarbību un ja valsts funkciju veikšanas izmaksas daļēji tiek segtas no komercdarbības, ir skaidri jāaprēķina valsts funkciju reālās izmaksas un jānosaka plānotais komercdarbības ieņēmumu apjoms un daļa, kas tiek izmantota valsts funkciju veikšanas līdzfinansēšanai.*

Ne valstij, ne Rīgas pašvaldībai nav vispārīgas rīcībpolitikas, kas paredzētu savām kapitālsabiedrībām prasību nospraust darbības mērķus un noteikt rezultatīvos rādītājus, ar kuru palīdzību varētu novērtēt, cik labi kapitālsabiedrības strādā. 2010. gada 20. decembra Likuma par budžetu un finanšu vadību grozījumi paredz, ka ministrijas un citas institūcijas, kuras par valsts kapitāla daļu turētājām iecēlis Ministru kabinets, līdz kārtējā gada 30. decembrim iesniedz Ministru kabinetam informatīvo ziņojumu par valsts kapitālsabiedrībām, kā arī par tām kapitālsabiedrībām, kurām nākamajā saimnieciskajā gadā valsts pamatfunkciju īstenošanai ir plānots piešķirt valsts budžeta subsīdijas vai dotācijas. Ziņojumā ir jānorāda *inter alia* kapitālsabiedrību plānotie finansiālie rādītāji, prognozētie darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji.

2. gadījums

Sasniedzamo rezultātu nenoteiktība un "E-talona" apšaubāmā atdeve

Rīgas sabiedriskā transporta attīstības koncepcija 2005.–2018. gadam paredzēja Rīgā līdz 2010. gadam ieviest elektronisko biļeti sabiedriskajā transportā. Šīs ieceres īstenošanai pašvaldības SIA "Rīgas satiksme" nodibināja kopuzņēmumu "Rīgas karte" ar investoru "Affiliated Computer Services Solutions France S.A.S.". Jaundibinātajā kopuzņēmumā 51% kapitāla daļu pieder RSat, bet 49% – investoram. Saskaņā ar līgumu par sistēmas izveidi un vadību RSat jāmaksā uzņēmumam "Rīgas karte" vairāk nekā simts miljonu latu 13 gadu laikā.

Minētajā koncepcijā bija norādītas divas problēmas, kuras varētu novērst ar elektroniskās biļetes palīdzību, proti, sarežģītā un pasažieriem apgrūtinotā tarifu sistēma, kā arī mēnešbiļešu nepietiekamā izmantošana. Taču projekta plānošanas un īstenošanas gaitā nekļuva līdz galam skaidrs, kā elektroniskā biļete palīdzētu šīs problēmas atrisināt. Valsts kontroles revīzijas ziņojumā tika secināts: "SIA "Rīgas satiksme" ieviestā elektroniskā norēķinu sistēma nav vienkāršojusi Rīgas sabiedriskā transporta sarežģīto un pasažieriem apgrūtinotā tarifu sistēmu, jo pēc minētās sistēmas ieviešanas sabiedriskajā transportā izmantojamo biļešu veidu skaits palielinājies 2,7 reizes. /../ sistēma nenodrošina aktuālu un korektu pasažieru braukšanas maksas atvieglojumu vadību un uzraudzību."⁶

Kopumā Valsts kontrole atzina, ka "SIA "Rīgas satiksme" nav noteikusi sasniežamos rezultātus un nav izvērtējusi sistēmas ieviešanas un uzturēšanas izmaksas attiecībā pret sistēmas funkcionālajiem ieguvumiem sabiedriskā transporta lietotājiem un pakalpojuma sniedzējam, lai gan šīs izmaksas 13 gados būs vismaz par 100 miljoniem latu lielākas, nekā turpinot lietot līdzšinējo (kompostrētāju) norēķinu sistēmu ar līdzvērtīgu funkcionalitāti"⁷. Kaut arī Rīgas domei vēlāk izdevies izmaksas nedaudz samazināt⁸, skaidru mērķu un to sasniegšanas rādītāju trūkums padara tā saukto e-talona par projektu, kura ekonomiskā un sociālpolitiskā atdeve pretstatā izmaksām ir apšaubāma.

⁶ Latvijas Republikas Valsts kontrole. Revīzijas ziņojums "Rīgas pilsētas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme" elektroniskās norēķinu sistēmas ieviešanas sabiedriskajā transportā efektivitāte un atbilstība normatīvo aktu prasībām". 26.01.2010., 30. lpp. <http://tiny.cc/wvbln>

⁷ Tas pats, 4. lpp.

⁸ "E-talona" ieviesēji samazina administratīvās izmaksas par 317 000 latu. www.DELFI.lv 10.01.2011. <http://tiny.cc/a6lkw>

Jautājums par valsts un kapitālsabiedrību mērķiem ir aplūkojams divās daļās. Pirmkārt, var runāt par kapitālsabiedrību ekonomiskajiem mērķiem, piem., peļņu, rentabilitāti, ekonomisko pievienoto vērtību u. c. Otrkārt, ir rīcības mērķi, kas var aptvert dažādus sociālos uzdevumus, valsts funkciju ietvaros sniegtus pakalpojumus u. c.

3.1. Ekonomiskie mērķi

Viens no kapitālsabiedrību vadītāju biežāk minētajiem argumentiem par labu darbam tieši kapitālsabiedrības, nevis iestādes vai aģentūras formā, ir lielāka rīcības brīvība, piem., rīkoties ar personālu (samazināt, palielināt) vai finanšu līdzekļiem (tos novirzīt tai vai citai aktivitātei) un līdz ar to spēja pielāgoties mainīgiem apstākļiem, kā arī dažkārt piedalīties iepirkumu konkursos ārvalstīs. Tomēr rīcības brīvība palielina līdzekļu izsaimniekošanas vai citādi neefektīvas izlietošanas risku, ja nav spēcīgu disciplinējošu faktoru. Parasti kapitālsabiedrībai ir divi disciplinējošie faktori – īpašnieka vēlme gūt maksimālu atdevi un nepieciešamība saglabāt konkurētspēju, kas pārsvarā neļauj noteikt preču un pakalpojumu cenas pārmeru virs pašizmaksas.

Intervijās ar kapitālsabiedrību valžu locekļiem dominē viedoklis, ka īpašniekam kapitālsabiedrības ekonomiskie rādītāji – peļņa, rentabilitāte u. tml. – nav prioritāte. Dažreiz valsts vai pašvaldība pati ir galvenais kapitālsabiedrības pakalpojumu pircējs, un tātad pašsaprotami nav ieinteresēta maksāt vairāk tikai tādēļ, lai uzlabotu uzņēmuma finanšu rādītājus. Viens no neoficiāli minētiem argumentiem, kāpēc nevajadzētu privatizēt valsts nekustamā īpašuma apsaimniekotājus vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzējus, ir reāla vai hipotētiska iespēja ekonomikas lejupslīdes periodos uzspiest, lai pakalpojumu sniedzējs savilkto jostu un/vai arī līdzfinansētu kādu pārvaldes uzdevumu veikšanu no komercdarbībā gūtiem līdzekļiem. Citkārt amatpersonas norāda uz uzņēmuma stratēģisko nozīmi, kuras vārdā jāizvairās no riska zaudēt tirgu, ko varētu izraisīt kāre pēc lielākas peļņas, un parasti arī šie argumenti nav bez pamata.

Valsts kapitālsabiedrību pārskatos dažkārt ir pieminēti ekonomiska rakstura mērķi, kaut gan tie raksturoti skopos vārdos. Dažām kā mērķis ir noformulēta tā vai cita ekonomiskā rādītāja (likviditātes) nepasliktināšanās vai izvairīšanās no zaudējumiem (LAF, LNO, LVC, LVĢMC). Tādu vai citu ekonomisko rādītāju kā pozitīvu mērķi izdevās identificēt piecu kapitālsabiedrību gadījumā – peļņu (CSDD), konkurētspējīgu cenu līmeni (LDz⁹),

⁹ Vēl 2008. gada pārskatā LDz kā mērķi norādīja arī pozitīvus peļņas rādītājus.

saimnieciskās darbības apjomu (LL, TNA – pēdējai tas formulēts drīzāk kā prognoze, nevis mērķis), rentabilitāti (LNMC).

Izlasē iekļautās Rīgas pašvaldības kapitālsabiedrības gada pārskatos vispār nenorāda ekonomiskos mērķus (izņēmums ir RCT), un tādi pārsvarā neizkristalizējās arī intervijās. Šādu mērķu nepieciešamība nav minēta arī nevienā Rīgas pašvaldības dokumentā, tādējādi liecinot, ka ekonomisko mērķu trūkums atspoguļo pašvaldības politisko nostāju.

3.2. Rīcības mērķi

Pētījumā aplūkotojām kapitālsabiedrībām ir caurmērā daudz plašāki un rūpīgāk artikulēti rīcības mērķi vai uzdevumi. Tiesa gan, dažādām kapitālsabiedrībām tie ir izteikti dažādos veidos, un samērā reti izvirzīti mērķi šā jēdziena istā nozīmē, t. i., kā sasniedzamas izmaiņas (uzlabojumi) tās vai citas funkcijas izpildē, kuras mērāmas ar rezultatīvo rādītāju palīdzību.

Daļā gadījumu rīcības mērķi izriet no valsts rīcībpolitikas. Tā, piemēram, transporta politiku sadarbībā ar Satiksmes ministriju īsteno arī virkne kapitālsabiedrību, piem., CSDD, LDz un LVC.¹⁰ Tiesa gan, nozares rīcībpolitikas mērķi jebkurā gadījumā nevar pilnībā aizstāt kapitālsabiedrības mērķus, jo kapitālsabiedrības pienesums ir tikai viens no veselas virknes faktoru, kuri ietekmē rīcībpolitikas īstenošanu. Citiem vārdiem sakot, vesela sektora mērķi nevar tikt uzskatīti par identiskiem ar viena šā sektora dalībnieka mērķiem.

Citkārt valsts kapitālsabiedrību mērķi ir cieši saistīti ar likumos noteiktām funkcijām, kā tas ir, piemēram, ZMNĪ gadījumā, kuras uzdevumus daļēji nosaka Meliorācijas likums (valsts meliorācijas sistēmu uzturēšana un ekspluatācija u. c.). Tomēr arī normatīvajā aktā noteiktās funkcijas nav uzskatāmas par ekvivalentu mērķiem, kuri būtu jāsasniedz attiecīgo funkciju izpildes ietvaros.

Publiski pieejamos avotos kapitālsabiedrību rīcības mērķi lielā daļā gadījumu formulēti kā funkcijas, uzdevumi un vairāk vai mazāk konkrēti projekti (sk. 3. gadījumu). Reti kad tiek norādīti precīzi mērķi šā jēdziena istā nozīmē, piemēram, konkrētā apmērā uzlabot klientu apkalpošanu, palielināt klientu skaitu, paaugstināt darbības precizitāti u. tml.

¹⁰ Transporta attīstības pamatnostādnes 2007.–2013. gadam (informatīvā daļa). Apstiprinātas ar MK rīkojumu Nr. 518 (12.07.2006.), precizētas ar MK rīkojumu Nr. 140 (10.03.2010.).

3. gadījums

Kapitālsabiedrību "Tiesu namu aģentūra" un "Rīgas ĢeoMetrics" rīcības mērķi

Tiesu namu aģentūra

Sabiedrības darbības mērķi:

- tieslietu nozares prasībām atbilstoša nekustamā īpašuma apsaimniekošana;
- Tieslietu ministrijas, tās padotībā esošo iestāžu un tiesu nodrošināšana ar to funkciju izpildei nepieciešamajām telpām;
- tiesu vienotās informācijas sistēmas izstrādes organizēšana un uzturēšana;
- tiesu nolēmumu indeksācija, sistematizācija un publiskošana;
- informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras uzturēšanas pakalpojumu sniegšana;
- infrastruktūras attīstības projektu vadības un konsultāciju pakalpojumu sniegšana. (Avots: statūti)

Darba plānā 2010. gadam paredzēta būvniecība un remontdarbi vairākos konkrētos objektos, kā arī citi konkrēti uzdevumi informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras pakalpojumu sniegšanas, tiesiskās informācijas publiskošanas jomās ar norādītiem izpildes termiņiem un paredzamiem rezultātiem (t. sk. ieņēmumiem).

Rīgas ĢeoMetrics

Sabiedrība plāno 2010. gadā:

- turpināt darboties teritoriālplānošanas jomā;
- turpināt veidot elektronisko ģeodēzisko atbalsta tīklu un navigācijas sistēmu;
- attīstīt kartogrāfiju, lai varētu nodrošinātu Rīgas domi ar visu nepieciešamo mērogu kartogrāfisko informāciju;
- turpināt izstrādāt Rīgas pilsētas inženierģeoida modeļi, kas ļauj precīzi noteikt punktu augstumus ar GNSS palīdzību;
- uzturēt (RIGIS) Rīgas pilsētas ģeogrāfisko informācijas sistēmu un tās pamatslāņus;
- uzturēt transporta simulācijas modeļi EMME-3, atjaunot informāciju izmantošanai pilsētas transporta plānošanā. (Avots: 2009. gada pārskats)

Kapitālsabiedrību darbības objektīva izvērtēšana ir atvieglota gadījumos, kad tās darbojas saskaņā ar valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas līgumiem.

Šajos gadījumos ir spēkā prasība noteikt kvalitātes novērtējuma kritērijus (VPIL 46. panta 5. punkts). Piemēram, Kultūras ministrijas līgums ar Latvijas Nacionālo operu ietver visnotaļ adekvātus novērtējuma kritērijus, kuri attiecas uz auditorijas piesaisti, izrāžu skaita stabilitāti un dinamiku, reper-tuāra tematisko aptvērumu, teātra darbības vietējo, pārreģionālo un starp-tautisko nozīmību un menedžmenta (saimniekošanas, efektīvas resursu izmantošanas) kvalitāti. Savukārt konkrētus sasniedzamos rādītājus skait-liskā izteiksmē atbilstoši visiem šiem kritērijiem nosaka atsevišķs finan-sēšanas līgums konkrētam gadam.¹¹

4. Īpašnieka funkcijas organizācija

- *Valstij jāapsver daļēja īpašnieka funkcijas centralizācija, lai nodrošinātu kapacitātes un saimniecisko mērķu ziņā pilnvērtīgu īpašnieka rīcībpoli-tiku. Saimnieciskās darbības stratēģiskā vadība būtu centralizējama un skaidri jānošķir no valsts nozaru rīcībpolitikas īstenošanas, kura jo-projām atrastos galvenokārt nozaru ministriju pārziņā. Daļēja centrali-zācija atvieglotu nepieciešamās komercdarbības kompetences koncentrāciju, veicinātu valsts kapitālsabiedrību pārvaldību saskaņā ar vie-notiem standartiem un mazinātu institucionālo interešu konfliktu, kur kapitāla daļu turētājs ir vienlaikus arī galvenais kapitālsabiedrības sniegto pakalpojumu patērētājs.*
- *Lielākajām kapitālsabiedrībām ir jāatjauno padomes, bet tajās cilvēki jāizraugās tikai atklātā konkursā, kurā izvirzīti jēgpilni profesionālās kompetences kritēriji. Jācenšas piesaistīt padomju locekļus arī daļēji starptautiski.*

Gandrīz visu valsts kapitālsabiedrību daļu turētāji ir ministrijas, un šajos gadījumos likumā paredzētos daļu turētāja lēmumus pieņem ministrijas valsts sekretārs vai ar valsts sekretāra rīkojumu noteikta cita ministrijas amatpersona (KDL 12. panta pirmā daļa). No intervijām ar valsts kapitāla daļu turētāju pārstāvjiem izrietēja vairāki apstākļi, kas apgrūtina kapitāla daļu turētāju darbību:

- kapitāla daļu turētāja pārstāvja piedalīšanās sabiedrības lietās ir nepie-tiekama laika trūkuma dēļ;
- kapacitātes, piem., cilvēkresursu ierobežojumu dēļ, daļu turētāja pārstāvja darbam mēdz būt reaģējošs raksturs (galvenokārt vērsts uz

¹¹ Līgums Nr. 2.1-21-25 Par valsts deleģētu kultūras funkciju veikšanu. 10.01.2009. 2.2., 4.1.–4.5. punkts.

obligāto likumā noteikto darbību veikšanu). Problēmu saasinājuši arī 2009. gada KDL grozījumi, kas vairs neparedz iespēju daļu turētāja pārstāvim un atbildīgajam darbiniekam izmaksāt papildu atlīdzību;

- dažos gadījumos pastāv nozīmīga kapacitātes asimetrija starp ministrijām un valsts kapitālsabiedrībām – par labu pēdējām;
- lielākajām kapitālsabiedrībām kapitāla daļu turētāja pārstāvja kapacitātes deficītu veicina arī padomju trūkums, jo pieaug daļu turētāja pārstāvja atbildība un lēmumu pieņemšanai nepieciešamās apgūstamās informācijas apjoms, mazinās arī apspriešanās iespējas;
- valsts sekretāram (vietniekam) var nebūt uzņēmējdarbībai nepieciešamo zināšanu un prasmju.

Valsts kā dalībnieka/akcionāra darbību kopumā raksturo nevienmērīga kapacitāte dažādos sektoros. Mēģinājums mazināt kapitālsabiedrību pārvaldības partejisko politizāciju (sk. 7. nodaļu), likvidējot padomes, noveda pie – vismaz lielākajām kapitālsabiedrībām – neadekvāti primitīva pārvaldības modeļa ieviešanas.

Pašvaldībā kapitāla daļu turētāja lēmumus pieņem pašvaldības domes priekšsēdētājs (KDL 14. panta pirmā daļa). Dome var arī nodot kapitāla daļu turētāju lēmumu pieņemšanas tiesības kādas domes struktūrvienības vadītājam (KDL 14. panta otrā daļa), un domes priekšsēdētājs var pilnvarot savu vietnieku būt par daļu turētāja pārstāvi (KDL 14. panta ceturta daļa).

Rīgā centrālā atbalsta un koordinācijas struktūrvienība pašvaldībai piederošo kapitāla daļu pārvaldes jomā ir domes Īpašuma departamenta Komercedarbības nodrošinājuma pārvalde. Saskaņā ar nolikumu departaments izstrādā pašvaldības rīcības stratēģiju attiecībā uz kapitālsabiedrību attīstību pašvaldības funkciju nodrošināšanas jomā (3.1.2. punkts) un veic virkni citu uzdevumu.¹²

5. Ieņēmumi no kapitālsabiedrībām

- *Valstij un pašvaldībām būtu jāizstrādā un jāpieņem dividenžu politika, kura noteiktu skaidru un stabilu dividenžu maksāšanas kārtību un saskaņā ar kuru dividenžu summas tiktu noteiktas katrai kapitālsabiedrībai individuāli, ņemot vērā kapitālsabiedrības stratēģiskos mērķus (t. sk. sociālo mērķu raksturu un īpatsvaru), investīciju vajadzības, aizņemto*

¹² Rīgas domes Īpašuma departamenta nolikums. 20.12.2005. 3.1.2., 3.6.1.–3.6.11., 3.6.14. punkts.

līdzekļu piesaistes iespējas un lietderību, u. c. apstākļus. Vienlaikus visām kapitālsabiedrībām, kuru vienīgās funkcijas nav sociāla rakstura (kā, piemēram, teātriem vai slimnīcām), ilgtermiņa mērķu vidū jābūt nozīmīgam un skaidri formulētam uzstādījumam nodrošināt valsts budžetam adekvātu maksu par kapitāla izmantošanu.

- *Rīgas pašvaldībai ir jānoformulē dividendžu politikas pamatprincipi attiecībā uz konkrētām kapitālsabiedrībām vai to kategorijām.*

Valsts un pašvaldības parasti ir ilgtermiņa īpašnieki, kuru interesēs nav ātra peļņa. Tomēr valsts ir ieinteresēta ieņēmumos no tai piederošajām kapitālsabiedrībām. Valstij piederošie uzņēmumi 2009. gadā dividendēs izmaksāja 185 miljonus latu.¹³

Valsts kapitālsabiedrībām un valsts izšķirošajā ietekmē esošām kapitālsabiedrībām minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka Ministru kabineta noteikumi, proti, minimālā dividendēs izmaksājamā peļņas daļa ir 27% no tīrās peļņas, ja valsts budžeta likumā kārtējam gadam nav noteikts citādi¹⁴ (par 2009., 2010., 2011. un 2012. gada pārskata gadu valsts izšķirošajā ietekmē esošām kapitālsabiedrībām nosaka un aprēķina 50% apmērā, bet valstij simtprocentīgi piederošajām kapitālsabiedrībām – 80% apmērā par 2009. gadu, 90% apmērā par 2010., 2011. un 2012. gadu).¹⁵

Noteiktos gadījumos Ministru kabinets var lemt par atšķirīgu dividendēs izmaksājamo minimālo peļņas daļu. Tomēr pamatprincips ir dividendēs izmaksājamās peļņas daļas noteikšana, neņemot vērā kapitālsabiedrības stratēģiskos mērķus (t. sk. sociālo mērķu raksturu un īpatsvaru), investīciju vajadzības, aizņemto līdzekļu piesaistes iespējas un lietderību u. c. apstākļus. Intervētie kapitālsabiedrību valdes locekļi pauda virkni iebildumu pret vienotas procentuālas, turklāt visai augstas likmes piemērošanu. Galvenie iebildumi bija apgrūtinātas investīciju iespējas un kapitālsabiedrību vērtības zuduma risks.

Turklāt ne vienas vien kapitālsabiedrības vadībā valdības pieeja izraisa sajūtu, ka tās intereses būtiski atšķiras no akcionāra/daļu īpašnieka inte-

¹³ Gada pārskats *Latvijas valstij piederošie aktīvi 2009* (sagatavots sadarbībā ar Baltijas korporatīvās pārvaldības institūtu un Latvijas Republikas Ministru prezidenta biroju). 7. lpp. <http://tiny.cc/5i1i5>

¹⁴ Ministru kabineta 15.12.2009. noteikumi Nr. 1471 "Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu", 3. punkts.

¹⁵ Tas pats, 4. punkts.

resēm. Apstākļos, kad kapitālsabiedrību ekonomiskās darbības mērķi ir vairāk vai mazāk nenoteikti, valdības pieeja mazina uzņēmumu vadītāju jau tā dažkārt zemo interesi palielināt ienesīgumu un saasina problēmu, kuru uzņēmumu īpašnieki visā pasaulē cenšas risināt, proti, kā panākt, lai vadošo menedžeru intereses sakristu ar akcionāra interesēm, nevis no tām atšķirtos.

Salīdzinājumā ar valsts pārmērīgi vienkāršoto pieeju dividenžu procenta noteikšanai Rīgas pašvaldības gadījumā jārunā par pretējo galējību, jo tur dividenžu politikas nav vispār, pat ne primitīvas. Ilustratīvs piemērs ir RSat skaidrotais: "Tā kā RP SIA "Rīgas satiksme" darbības pamatmērķis nav vērsts uz peļņas gūšanu, bet uz pasūtītā pakalpojuma nodrošināšanu, pilnveidošanu un klientu piesaisti, tad sabiedrībā nav un nav arī jābūt dividenžu politikai."¹⁶

6. Atklātība (līdzautore Linda Austere)

- *Valstij un pašvaldībām ir jāgatavo un jāpublisko ikgadēju visaptverošu ziņojumu par kapitālsabiedrībām, kurās tām pieder daļas/akcijas.*
- *Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām ir jāizvirza paaugstinātas atklātības prasības salīdzinājumā ar citām kapitālsabiedrībām, vismaz lielajām un sevišķi lielajām kapitālsabiedrībām nosakot pienākumu publicēt informāciju, kuras apjoms līdzīgs publisko akciju sabiedrību atklājamai informācijai. Attiecībā uz visām valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām atklātības prasībām vajadzētu atbilst vismaz OECD vadlīnijām.*
- *Vajadzētu noteikt standartus tam, kāda korporatīvā informācija (piem., gada pārskati, kapitālsabiedrību piešķirto ziedojumu apjoms un saņēmēji) un cik regulāri ir publicējama kapitālsabiedrības interneta vietnē. Lielākajām kapitālsabiedrībām, kapitālsabiedrībām, kuras veic valsts pārvaldes uzdevumus, un kapitālsabiedrībām, kuras saņem valsts budžeta finansējumu, internetā obligāti publicējamai informācijai vajadzētu būt plašākai, t. sk. vajadzētu publiskot valsts pārvaldes funkciju veikšanas izcenojumus un to aprēķināšanas metodoloģiju. Publiski jābūt zināmam valsts kapitālsabiedrību ikgadējam budžeta finansējumam un skaidram tā pamatojumam.*

¹⁶ RSat valdes priekšsēdētāja I. Bemhena vēstule Sabiedriskās politikas centram PROVIDUS. 20.12.2010.

Praktiski nozīmīgākais publiski pieejamais dokuments par valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību, gluži kā par jebkuru citu kapitālsabiedrību, ir gada pārskats (diemžēl pārsvarā tie nav pieejami internetā bez maksas). Turklāt valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām Latvijā ir izvirzītas vairākas papildu atklātības prasības attiecībā uz darbinieku atalgojumu, tiem strādājošajiem, kuriem saskaņā ar likumu "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" ir valsts amatpersonas statuss, iepirkumiem, kapitālsabiedrību piešķirtajiem un kultūras funkcijas veicošo kapitālsabiedrību saņemtajiem ziedojumiem.¹⁷ Vēl nozīmīgs publisks informācijas avots ir Valsts kontroles revīziju ziņojumi.

Arī Latvijā, tāpat kā virknē citu valstu, aktuāls ir jautājums, vai kapitālsabiedrības ar būtisku publiskā kapitāla īpatsvaru ir pakļautas vispārējam informācijas atklātības tiesiskajam regulējumam (Latvijā – Informācijas atklātības likumam). Latvijas kontekstā strīdīgo jautājumu par informācijas par valsts un pašvaldības kapitālsabiedrību darbu pieejamību privātpersonām ārpus proaktīvās publiskošanas pienākumiem izšķīris Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmums, kurā tiesa nepārprotami noteic, ka, izvērtējot jautājumu par pienākumu sniegt informāciju un atbildi pēc būtības, "nav pamata savstarpēji nošķirt sabiedrības interesi par valsts darbību valsts pārvaldes uzdevumu veikšanā no valsts darbības privāto tiesību jomā. Tās abas ir vienlīdz lēģitīmas, un interese par valsts darbību privāto tiesību jomā ir vērsta uz to pašu mērķu sasniegšanu kā interese par valsts pārvaldes funkciju veikšanu"¹⁸. Tiesa norāda, ka minētajos gadījumos, kad valsts savai darbībai izvēlējusies publiskas kapitālsabiedrības formu, informācija par kapitālsabiedrības darbību prasāma tieši no valsts (institūcijas, kas ir kapitāla daļu turētājs), nevis no pašas kapitālsabiedrības.

Jādomā, ka Augstākās tiesas sniegtā IAL normu interpretācija vēl raisīs gana daudz jautājumu: par to, kāda un vai visa gribētā informācija pieprasītājam var tapt pieejama, vēršoties valsts institūcijā; par valsts duālo lomu kapitālsabiedrībā (valsts kā plašākas sabiedrības interešu aizstāvis vs. valsts kā komersants); par to, kāda informācija par valsts darbību komercdarbības formā var vai nevar būt komercnoslēpums. Tomēr lēmums iezīmē būtisku pagrieziena punktu izpratnē par likuma tvērumu un tā interpretācijā.

¹⁷ Ministru kabineta 22.12.2009. noteikumi Nr. 1648 "Noteikumi par pasākumiem, kas jāveic valsts kapitālsabiedrībām, kuras veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas un saņem ziedojumus".

¹⁸ LR Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 12. janvāra lēmums [par blakus sūdzību] Nr. SKA – 221/2011.

Neraugoties uz minētajām dažādajām atklātības normām, valsts un pašvaldību izšķirošajā ietekmē esošo kapitālsabiedrību atklātība kopumā nesasniedz *OECD* vadlīnijās ietvertu standartu. Latvijā nav ikgadēja ziņojuma par šo sektoru kopumā, papildu atklātības prasību nozīmīgākajām kapitālsabiedrībām, kā arī prasības vienmēr publiskot:

- kapitālsabiedrības mērķus un to izpildes galvenos rezultātos rādītājus,
- speciālas tiesības vai vienošanās, kas var izkropļot īpašuma vai kontroles struktūru, piem., zelta akcijas vai veto tiesības,¹⁹
- amatpersonu atbrīvošanas un pensionēšanās nosacījumus un citus bonusus,
- valsts budžeta piešķirumus un risku sadales vienošanās,
- darījumus ar saistītām struktūrām.

OECD vadlīnijas nosaka arī, ka valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām vajadzētu būt vismaz tikpat atklātām kā publiskajām akciju sabiedrībām. Salīdzinājumā ar šo standartu trūkst obligātas prasības atklāt, piem., ziņas par tiesas pārvēm vai arbitražas procesiem, kuri nesenaļā pagātnē varēja būtiski ietekmēt vai ir būtiski ietekmējuši sabiedrības finansiālo stāvokli vai rentabilitāti, un informāciju par nozīmīgiem līgumiem, izņemot parastā uzņēmējdarbības gaitā noslēgtos līgumus.²⁰

7. Amatpersonu iecelšana, politizācija un atalgojums

- *Lielākajām kapitālsabiedrībām ir jāatjauno padomes, bet to locekļi jāizraugās tikai atklātā konkursā, kurā izvirzīti jāgpilni atbilstības (piem., interešu konflikta) un profesionālās kompetences kritēriji (padomē varētu būt rezervēts amata vietu skaits valsts vai pašvaldības pārvaldei piederošām personām). Atsevišķos gadījumos jācenšas piesaistīt padomju locekļus arī starptautiskajā tirgū.*

¹⁹ Šādu atklātības prasību noderīgums ir uzskatāmi redzams situācijā, kad sabiedrība ilgstoši nevarēja uzzināt, kādas īsti ir valsts kā vairākuma akcionāra ietekmes iespējas AS *Air Baltic Corporation*. Kaut gan atsevišķos gadījumos tādu vai citu garantiju sniegšana mazākuma akcionāram var būt pilnīgā saskaņā ar valsts un akciju sabiedrības interesēm, atklātības trūkums šādos jautājumos ievērojami veicina negodīgu darījumu risku.

²⁰ Pilnīgam atklātības prasību uzskaitījumam sk.: Komisijas regula (EK) Nr. 809/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/71/EK īstenošanu attiecībā uz prospektos iekļauto informāciju, kā arī prospektu formu, informācijas iekļaušanu ar norādi un prospektu publicēšanu un attiecībā uz reklāmas izplatīšanu. I pielikums. Prasības minimālās informācijas izpaušanai reģistrācijas dokumentā par akcijām (plāns).

- *Atklātam konkursam vajadzētu būt arī galvenajai valžu locekļu kandidātu atlasē metodei (varētu būt runa par izņēmumu, kad tiek pagarināts esoša valdes locekļa darba termiņš).*
- *KDL jāprecizē nosacījumus, kad ir pieļaujama valdes locekļa atsaukšana. Šajos nosacījumos ir svarīgi ietvert līgumā noteikto rezultatīvo rādītāju nozīmīgu neizpildi.*
- *Ar valdes locekļiem jāslēdz līgumi, kuri paredz konkrētu rezultatīvo rādītāju sasniegšanu un ietver amata saglabāšanas garantijas uz noteiktu termiņu, ja minētie rezultāti ir sasniegti. Jāveic ikgadējs valdes un padomes locekļu darba rezultātu novērtējums, kura rezultāti ir saistīti ar atalgojumu, prēmiju izmaksu un apmēru, kā arī eventuāli citiem motivācijas paketes elementiem.*
- *Valstij un lielākajām pašvaldībām ir jāizstrādā kapitālsabiedrību amatpersonu un citu darbinieku atalgojuma (kompensācijas) politika, kas saskaņā ar skaidriem, taču saprātīgās robežās elastīgiem kritērijiem ņemtu vērā konkrētu kapitālsabiedrību un attiecīgo nozaru darba tirgus īpatnības. Valsts kapitālsabiedrību pārvaldības daļējas centralizācijas modelī šīs politikas izstrāde būtu centrālās institūcijas kompetencē.*

7.1. Iecelšana un politizācija

Normatīvajos aktos noteiktās atbilstības prasības valsts un pašvaldību izšķirošajā ietekmē esošo kapitālsabiedrību padomju un valžu locekļiem ir vispārīgas, un praksē uz to pamata reti tiek izstrādāti praktiski izmantojami kritēriji (KDL, piem., noteic, ka par valsts vai pašvaldības sabiedrības ar ierobežotu atbildību valdes locekli var būt fiziskā persona, kura pārvalda valsts valodu, kuras darba pieredze, izglītība un kvalifikācija nodrošina valdes locekļa uzdevumu profesionālu izpildi, 61. panta sestā daļa).

Lielākajā daļā pētījuma izlasē iekļauto kapitālsabiedrību valdes locekļus ieceļ amatā bez konkursa. Tiesa gan, ir izņēmumi, – Satiksmes ministrija vairāku tās pārziņā esošo kapitālsabiedrību valžu priekšsēdētāju amatos ieceļamās personas ir izraudzījušies konkursa ceļā, t. sk. pētījuma izlasē iekļautajā LVC.²¹ Konkursa ceļā valdes locekļu kandidāti atlasīti arī VNĪ.²² Kā būs redzams, LVC un VNĪ, vismaz saskaņā ar pētījumā izmantotajiem kritērijiem, ir arī patlaban amatpersonu sastāva ziņā salīdzinoši mazpolitizētas kapitālsabiedrības.

²¹ Latvijas Valsts ceļus vadīs Ivars Pāže. db.lv 15.09.2009. <http://tiny.cc/tni2p>

²² Rulle, B. VNĪ vadītāja amatam izvēlēts Jānis Komisars. Diena.lv 30.06.2009. <http://tiny.cc/c9qtr>

Kapitālsabiedrības valdes locekli var atsaukt dalībnieku/akcionāru sapulce, ja tam ir svarīgs iemesls (KDL 63. panta pirmā daļa un 95. panta pirmā daļa). Pētījuma ietvaros neizdevās identificēt gadījumus, kad par svarīgu iemeslu pastāvēšanu būtu bijis strīds vai kad šī tiesību norma būtu bijusi šķērslis dalībnieku/akcionāru sapulcei, lai nomainītu valdes locekļus pēc saviem ieskatiem.

Jautājumi par valžu un padomju, kur tādas ir, kandidātu izvēli, iecelšanu un atbrīvošanu no amata ir cieši saistīti ar kapitālsabiedrību amatpersonu politizētības jeb partejiskās piederības jautājumu. Kaut arī valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību amatpersonu iecelšana atkarībā no viņu partejiskās piederības pati par sevi nav korupcija, tā palielina risku, ka kapitālsabiedrība un tās resursi tiks izmantoti partijas politisko un/vai finansiālo interešu apmierināšanai.

Starptautiskās vadlīnijas ir noraidošas pret valsts kapitālsabiedrību politizētību. *OECD* vadlīniju anotācijās skaidrots: "Ir svarīgi, lai atsevišķi valdes locekļi savu pienākumu izpildē nerīkotos kā dažādu klientūru (*constituencies* – angļu val.) pārstāvji. /../ Izņemot gadījumus, kad tas ir savienojams ar kapitālsabiedrības statūtiem vai izteiktiem mērķiem, valdes locekļiem nevajadzētu vadīties no jebkādiem politiskiem apsvērumiem."²³ Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūta vadlīniju formulējums ir vēl tiešāks: "[padomes] locekļus nevajadzētu atlasīt, balstoties uz politiskiem apsvērumiem." Turklāt viņus "būtu jāieceļ uz noteiktu laiku, vēlams, ne mazāk kā trīs gadiem, un viņiem vajadzētu spēt nostrādāt savu termiņu neatkarīgi no personāla izmaiņām ministrijās vai valdības struktūrās"²⁴.

Šā pētījuma ietvaros, kurš balstās uz publiski pieejamu informāciju, nav iespējams atklāt personu neformālās saiknes ar to vai citu partiju. Tomēr arī publiski pieejami dati ļauj spriest par lielas daļas padomju un valžu locekļu attiecībām partiju vidē. 2. un 3. tabulā nosacītais apzīmējums "politizēta" amatpersona attiecināts uz personām, kuras ziedojušas partijai, kandidējušas Saeimas vai pašvaldību vēlēšanās, paralēli ieņēmušas amatu, kuru vismaz daļēji var uzskatīt par politisku, piem., ministra padomnieka vai ministra biroja amatpersonas amatu (ja vēl kāda papildu informācija apstiprina viņu saikni ar partiju), vai ir saistītas ar konkrētām politiskajām partijām saskaņā ar vispārzināmu informāciju. Atsevišķos gadījumos, kad personas saikne ar partiju ir varbūtības līmenī, tā apzīmēta ar jautājuma zīmi.

²³ *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*. 24. lpp. <http://tiny.cc/bnx2w>

²⁴ *Baltic Guidance on the Governance of Government-owned enterprises*. Baltic Institute of Corporate Governance, 2010. 15., 19. lpp. <http://tiny.cc/rzf76>

2. tabula

Politizēto personu īpatsvars valsts kapitālsabiedrību padomēs un valdēs valdību pastāvēšanas laika beigās (Dombrovska valdības gadījumā 10. Saeimas vēlēšanu laikā)

CSDD						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	3 (5) TB/LNNK TB/LNNK ZZS	3 (5) TB/LNNK TP ZZS	3 (5) TP TP ZZS	4 (5) LPP LPP/LC TP ZZS	4 (5) LPP/LC LPP/LC TP ZZS	Padome likvidēta
V	0 (4)	2 (4) LC TP	2 (4) LC TP	2 (4) LC TP	2 (4) LPP/LC TP	2 (4)²⁵ LPP/LC TP
LDz						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	7 (9) JKP JL Latvijai un Ventspilij Liepājas partija ZZS PCTVL TB/LNNK	6 (9) JKP Latvijai un Ventspilij Liepājas partija ZZS TP TSP	6 (9) Latvijai un Ventspilij LC Liepājas partija ZZS TP TP	8 (11) Latvijai un Ventspilij Liepājas partija LPP/LC LPP/LC LPP/LC ZZS TB/LNNK TP	9 (11) Latvijai un Ventspilij Liepājas partija LPP/LC LPP/LC LPP/LC LPP/LC TB/LNNK TP ZZS	Padome likvidēta
V	0 (4)	1 (6) LPP	2 (6) LPP TP	2 (5) LPP/LC TP	2+1? (5) LPP/LC LPP/LC? TP	2 (4) LPP/LC TP

²⁵ Bija vēl šeit neatspoguļotas izmaiņas laikā starp 10. Saeimas vēlēšanām un jaunās valdības apstiprināšanu.

LVC						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	1 (3) TB/LNNK	2 (4) LPP LZP/ZZS	2 (5) LPP LZP/ZZS	2 (5) LPP LZP/ZZS	2 (5) LPP LZP/ZZS	Padome likvidēta
V	0 (3)	0 (4)	0 (4)	0 (4)	1 (4) JL	1 (4) JL
VNĪ						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	5 (5) JKP JL JL TB/LNNK ZZS	4 (4) JKP TP TP ZZS	4 (4) LPP/LC TP TP ZZS	3+1? (4) LPP/LC TP TP? ZZS	3+1? (4) TP TP TP? ZZS	Padome likvidēta
V	1? (5) JL?	2 (4) TP ZZS	2 (4) TP ZZS	2 (4) TP ZZS	2 (4) TP ZZS	0 (3)
LL						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	1 (1) TB/LNNK	3 (3) LPP TP TP	3 (3) LPP LPP/LC TP	3+1? (4) LPP/LC LZS/ZZS TB/LNNK? TP	2+1? (4) LPP/LC LZS/ZZS TB/LNNK?	Padome likvidēta
V	0 (3)	0 (3)	0 (3)	0 (3)	1 (4) TP	0 (1)
LAF						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	3 (3) JL TB/LNNK ZZS	1+1? (3) ZZS ZZS-TP?	2+1? (3) LPP ZZS ZZS-TP?	2+1? (3) LPP ZZS ZZS-TP?	1+2? (3) LPP ZZS-TP? ?	Padome likvidēta

V	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS
ZMNĪ						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
V	-	-	3 (3) JC ZZS TP	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS	2 (3) ZZS ZZS
TNA						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	0 (2)	1 (2) TP	1 (3) LPP	1 (3) TB/LNNK	1 (3) TB/LNNK	Padome likvidēta
V	0 (3)	0 (4)	1 (3) TP	1 (4) TP	0 (3)	1? (1) TB/LNNK?
PSKUS						
	Repše	Emsis	Kalvītis I	Kalvītis II	Godmanis	Dombrovskis
P	2 (6) ZZS TB	5 (5) LPP TP LZP/ZZS ZZS ZZS	3 (5) LPP TP ZZS	3 (5) LPP TP ZZS	Padome likvidēta	Padome likvidēta
V	0 (4)	0 (4)	0 (5)	0 (5)	0 (5)	0 (3)

LNO, LVĢMC, LNMC un DS amatos netika konstatētas ar partijām saistītas personas.

3. tabula

Politizēto personu īpatsvars Rīgas pašvaldības izšķirošajā kontrolē esošo kapitālsabiedrību padomēs un valdēs domes priekšsēdētāju amata pienākumu pildīšanas laika beigās, kā arī 2010. gada beigās

CP				
	Bojārs	Aksenoks	Birks	Ušakovs (2010. g. b.)
P	2 (5) JC LSDSP	4 (5) JL LPP/LC TB/LNNK TP	3 (5) LSDSP TB/LNNK TP	5 (5) LPP/LC LPP/LC SDP Saskaņa SDP Saskaņa SDP Saskaņa
V	0 (5)	1 (5) TB/LNNK	1 (5) TB/LNNK	1 (5) LSP/SC
GEKO				
	Bojārs	Aksenoks	Birks	Ušakovs (2010. g. b.)
P	4 (4) JL LSDSP LZP/ZZS LZP/ZZS	4 (4) JC/SC JL JL TB/LNNK	3+1? (4) JC/SC? Rīgas raj. novadu apvienība Rīgas raj. novadu apvienība, LPP/LC TB/LNNK	Padome likvidēta
V	1+1? (3) LSDSP PCTVL?	1 (3) LSDSP	2 (3) LSDSP TP	4 (4) LPP/LC LSDSP LSP/SC SDP Saskaņa
RCT				
	Bojārs	Aksenoks	Birks	Ušakovs (2010. g. b.)
P	3 (3) JC LPP LSDSP	2+1? (3) JL TB/LNNK TB/LNNK?	3 (4) <i>Uz V 2009</i> LSP/SC TB/LNNK TB/LNNK	Padome likvidēta

V	3 (4) LSDSP ZZS ZZS	2 (3) TP ZZS	2 (3) SDP Saskaņa TP	3 (3) SC SC SDP Saskaņa
RĢ				
	Bojārs	Aksenoks	Birks	Ušakovs (2010. g. b.)
	1? (3) LC?	1? (3) LC?	0 (3) <i>Uz V 2009</i>	Padome likvidēta
V	0 (3)	0 (3)	0 (3)	0 (1)
RPB				
	Bojārs	Aksenoks	Birks	Ušakovs (2010. g. b.)
P	3 (3) LSDSP LZS/ZZS TSP	3 (3) JL TB/LNNK TP	4 (4) <i>Uz IV 2009</i> LPP/LC LSDSP TB/LNNK TP	Padome likvidēta
V	2 (3) LC LSDSP	2 (3) LC LSDSP	3 (3) LPP/LC? LSDSP TB/LNNK	3 (3) LPP/LC SC TB/LNNK
RSat				
	Bojārs	Aksenoks	Birks	Ušakovs (2010. g. b.)
P	5 (5) JC JC JC LSDSP LSDSP	7 (7) JL JL LPP/LC TB/LNNK TB/LNNK TP TP	7 (7) LPP/LC LSDSP TB/LNNK TB/LNNK TB/LNNK TP TP	Padome likvidēta
V	0 (6)	1 (6) TB/LNNK	1 (5) TB/LNNK	3 (5) LPP/LC LPP/LC SDP Saskaņa, SC

Rīgas kapitālsabiedrību amatpersonu partejiskā politizācija un nomaīņa līdz ar politisko spēku samēra izmaiņām ir izteiktāka nekā valsts kapitālsabiedrībās. Augsts partejisko amatpersonu īpatsvars ir visās Rīgas pašvaldības kapitālsabiedrībās, izņemot RĢ. Kopumā var secināt, ka pētījumā aplūkotā valsts kapitālsabiedrību izlase laikā līdz 10. Saeimas vēlēšanām nepstiprina nereti izteikto apgalvojumu, ka valsts kapitālsabiedrību padomju likvidācija ir novedusi pie valžu politizācijas. Lielā daļā kapitālsabiedrību valdes bija daļēji politizētas jau agrāk. Izteiktāks valžu politizācijas process ir vērojams Rīgā, kur tas ir saskatāms GEKO, RCT un it īpaši RSat, kuras agrāk mazpolitizētā valde tagad ir acīmredzami partejiski kontrolēta.

Sistemātiska amatpersonu nomaīņa politisko spēku samēra izmaiņu rezultātā neļauj šo amatpersonu darba vērtēšanā jēgpilni izmantot objektīvus kritērijus (amata saglabāšana vai zaudēšana tā kā tā ir primāri atkarīga no partiju attiecībām). Turklāt ir maz ticams, ka šādos apstākļos padomju un valžu locekļi varētu darboties autonomi no partiju politiskajiem uzstādījumiem, kas apdraud kapitālsabiedrības profesionālu vadību un ir pretrunā ar starptautiskajiem standartiem.

7.2. Amatpersonu atalgojums

Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību valžu locekļu atalgojums ir saistīts ar sabiedriskajā sektorā strādājošo iepriekšējā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēru (KDL 61. panta trešā daļa, 96. panta otrā daļa). Atalgojuma iespēja tika būtiski ierobežotas 2009. gadā, nosakot ar ekonomisko krīzi saistītus taupības pasākumus, t. sk. ierobežojumus maksāt prēmijas un naudas balvas (KDL pārejas noteikumu 44. punkts).

Kopumā padomju un valžu locekļu atalgojuma sistēma ir maz vērsta uz to, lai motivētu amatpersonas kvalitatīvākam darbam, kā arī nepilnīgi ņem vērā konkrētu kapitālsabiedrību un attiecīgo nozaru darba tirgus īpatnības. Valdes locekļu atalgojuma sasaiste ar sabiedriskajā sektorā strādājošo iepriekšējā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēru neļauj atalgojuma noteikšanā ņemt vērā līmeni, kāds tiek nodrošināts līdzīga rakstura attiecīgās nozares uzņēmumu vadītājiem privātajā sektorā.

Literatūra un avoti

1. Accountability and Transparency: A Guide for State Ownership. OECD, 2010. <http://tiny.cc/thrho>
2. Baltic Guidance on the Governance of Government-owned enterprises. Baltic Institute of Corporate Governance. 2010. <http://tiny.cc/rz7f76>

3. Corporate Governance of State-Owned Enterprises: A Survey of OECD Countries. OECD. 2005. <http://tiny.cc/03yeu>
4. "E-talona" ieviesēji samazina administratīvās izmaksas par 317 000 latu. www.DELFI.lv 10.01.2011. <http://tiny.cc/a6lkw>
5. Gada pārskats *Latvijas valstij piederošie aktīvi 2009* (sagatavots sadarbībā ar Baltijas korporatīvās pārvaldības institūtu un Latvijas Republikas Ministru prezidenta biroju). <http://tiny.cc/5ili5>
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 12. janvāra lēmums (par blakus sūdzību) Nr. SKA – 221/2011.
7. Latvijas Republikas Valsts kontrole. Revīzijas ziņojums "Rīgas pilsētas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme" elektroniskās norēķinu sistēmas ieviešanas sabiedriskajā transportā efektivitāte un atbilstība normatīvo aktu prasībām". 26.01.2010. <http://tiny.cc/wvbln>
8. *Latvijas Valsts ceļus vadīs Ivars Pāže*. db.lv 15.09.2009. <http://tiny.cc/tni2p>
9. Levits, E. Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija. <http://tiny.cc/vro6c>
10. Līgums Nr. 2.1-21-25 Par valsts deleģētu kultūras funkciju veikšanu. 10.01.2009. (ar LNO).
11. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. <http://tiny.cc/bnx2w>
12. Rīgas domes Īpašuma departamenta Komercedarbības nodrošinājuma pārvaldes sniegtā informācija (nav publicēta).
13. RSat valdes priekšsēdētāja I. Bemhena vēstule Sabiedriskās politikas centram PROVIDUS. 20.12.2010.
14. Rulle, B. *VNĪ vadītāja amatam izvēlēts Jānis Komisars*. Diena.lv 30.06.2009. <http://tiny.cc/c9qtr>
15. Transporta attīstības pamatnostādnes 2007.–2013. gadam (informatīvā daļa). Apstiprinātas ar MK rīkojumu Nr. 518 (12.07.2006.), precizētas ar MK rīkojumu Nr. 140 (10.03.2010.).

Normatīvie akti

1. Komisijas regula (EK) Nr. 809/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/71/EK īstenošanu attiecībā uz prospektos iekļauto informāciju, kā arī prospektu formu, informācijas iekļaušanu ar norādi un prospektu publicēšanu un attiecībā uz reklāmas izplatīšanu.
2. Informācijas atklātības likums.
3. Likums "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām".
4. Meliorācijas likums.
5. Valsts pārvaldes iekārtas likums.
6. Ministru kabineta 15.12.2009. noteikumi Nr. 1471 "Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu". 3. punkts.
7. Ministru kabineta 22.12.2009. noteikumi Nr. 1648 "Noteikumi par pasākumiem, kas jāveic valsts kapitālsabiedrībām, kuras veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas un saņem ziedojumus".
8. Ministru kabineta 30.03.2010. noteikumi Nr. 311 "Noteikumi par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļa, pašvaldības kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību".
9. Rīgas domes Īpašuma departamenta nolikums. 20.12.2005.